

СТАЛИЙ ЕНЕРГЕТИЧНИЙ РОЗВИТОК: МІЖНАРОДНІ, КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ТА ДОКТРИНАЛЬНІ ЗАСАДИ

КАМІНСЬКА Наталія Василівна - доктор юридичних наук, професор,
Державний податковий університет

<https://orcid.org/0000-0002-7239-8893>

ДЕМИДЕНКО Володимир Олексійович - кандидат юридичних наук, доцент,
Національна академія внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6771-0080>

УДК 342:349.7

DOI 10.32782/EP.2023.3.17

У статті розкрито сутність категорій «сталій розвиток», «сталій енергетичний розвиток», складові елементи та засади забезпечення. Незважаючи на дискусійну природу основоположної категорії – сталій розвиток («sustainable development»), неоднозначні варіанти перекладу, ключові ознаки та інші особливості, більшість зарубіжних і українських учених погоджуються з тріадою основних складових концепцій сталого розвитку (економічна, соціальна, екологічна). Згідно з авторським підходом, доцільним є виокремлення такої складової, як енергетична, тим паче, що сталій енергетичний розвиток регламентовано на різних рівнях: міжнародному або універсальному, регіональному, наднаціональному і, звісно, на національному, функціонують відповідні інституційні механізми реалізації тощо.

Звернуто увагу на сучасну доктринальну основу, експертні, аналітичні матеріали, практику міжнародних організацій у напрямі впровадження феномену «сталій енергетичний розвиток». Безумовно, він потребує належного подальшого вивчення, з огляду на багатомірність і важливе значення для задоволення потреб сучасного суспільства, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. У контексті набуття Україною статусу кандидата у члени ЄС, а також відновлення від наслідків війни підкреслено потребу удосконалення правового регулювання гарантій енергетичної безпеки, підвищення енергоефективності модернізації і розвитку інфраструктури, забезпечення прав і свобод людини у цій сфері.

Ключові слова: сталій розвиток, енергетична безпека, засади, міжнародні стандарти, міжнародні організації, конституційно-правове регулювання, доктрина

Постановка проблеми

Збройна агресія проти України, як відомо, уже призвела до руйнування численних об'єктів енергетичної інфраструктури, порушення й обмеження численних прав і свобод людини, насамперед, конституційних прав на життя, повагу гідності, свободу та особисту недоторканність, безпечно для життя і здоров'я довілля, на достатній життєвий рівень і т.д. Вони також закріплені у відповідних міжнародно-правових актах, порушення яких дозволяє звертатись до сучасних інституційних механізмів захисту різних рівнів. Останні енергетичні кризи у світі, загрози ядерної безпеки, порушення екологічної рівноваги та інші фактори лише посилюються потребою активізації дослідження українськими і зарубіжними вченими проблематики енергетичної сфери загалом, забезпечення енергетичної безпеки і сталого енергетичного розвитку зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Теоретичні засади сталого розвитку як нової парадигми розвитку цивілізації, що передбачає гармонійну взаємодію біологічного і соціального чинників, зустрічаємо ще в працях В. Вернадського, Г. Айреса, К. Боулдинга, С. Подолинського, Е. Леруа,

П. Тейяра де Шардена і т.д. У свою чергу, В. Андерсон, М. Бредшоу, В. Гарбар, Д. Елкінгтон, Г. Дейлі, Г. Брундланд, А. Вебер, Н. Джорджеску-Роген, Л. Кохрсен, А. Лейзеровіч, Р. Кейтс, В. Новицький, Т. Перріс, О. Піняга, Дж. Хулс та ін. акцентують увагу специфіку забезпечення сталого розвитку глобального, субрегіонального, національного, наднаціонального масштабів.

В останні десятиліття загальнотеоретичні та практичні аспекти вивчення енергетичної безпеки, енергозбереження і сталого розвитку все частіше стають предметом наукових розвідок. Слід констатувати, що заявлена проблематика відзначається міжгалузевим і міждисциплінарним характером, тому відзначимо внесок таких дослідників: С. Білоцький, Ю. Ващенко, І. Вахович, З. Герасимчук, І. Гончарук, Р. Єделєв, С. Завгородня, Р. Коцюба, А. Лелеченко, В. Лір, М. Медведева, О. Муза, Б. Остудімов, Е. Рибнікова, О. Сердюченко, О. Суходоля, Ю. Харазішвілі, М. Чіпко та ін.

Метою цієї статті є розкриття природи сталого енергетичного розвитку, базуючись на аналізі сучасних доктринальних і нормативно-правових джерел, а також особливостей його міжнародних та конституційно-правових засад забезпечення.

Методологія цього дослідження ґрунтується на міждисциплінарному, системному, комплексному, інституційному та інших підходах і методах. Враховуючи багатогранну природу енергетичної сфери, сталого розвитку, сталого енергетичного розвитку, для об'єктивного їх вивчення використано діалектичний, феноменологічний, герменевтичний, порівняльно-правовий або компаративістський, історичний, аксіологічний, синергетичний, формально-юридичний та інші методи.

Виклад основного матеріалу

З-поміж концепцій, теорій, ідеологій, що є найбільш поширеними у XXI ст., чільне місце відводиться сталому розвитку (sustainable development – англ.) Різноманітними є підходи до його трактування і варіанти перекладу, а саме: стійкий розви-

ток, життєздатний розвиток, підтриманий (самопідтримуваний) розвиток, збалансований розвиток як такий, що більше відповідає суттєвості розвитку як процесу змін з утриманням еколого-економічного та соціального балансу. При цьому загальноприйнятним є термін власне «сталий розвиток» як офіційно визнаний в Україні відповідник англійського терміна [1].

Засновником поняття «сталий розвиток у сучасному сенсі визначають прем'єр-міністра Норвегії Гру Харлем Брундланд, яка вперше сформулювала його у Звіті Міжнародної комісії з навколишнього середовища і розвитку «Наше спільне майбутнє» (1987). На її переконання, сталим є такий розвиток, що задовольняє потреби сучасності, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольнити свої власні потреби. При цьому сталий розвиток становить не законсервований стан гармонії, а динамічний процес змін, у якому масштаби експлуатації ресурсів, напрям капіталовкладень, орієнтація технічного розвитку та інституційні зміни узгоджуються із нинішніми і майбутніми потребами. Крім цього, за визначенням ООН, категорія «розвиток» не тотожна простому зростанню, а передбачає насамперед вдосконалення та всебічні якісні зміни [2].

У свою чергу, за твердженням Комісії ООН зі сталого розвитку, його мета – задовольняти потреби сучасного суспільства, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. Теорія сталого розвитку є альтернативою парадигмі економічного зростання, що не належним чином враховувала екологічну небезпеку від розвитку за екстенсивною моделлю.[3] Фактично вперше зміст категорії «сталий розвиток» визначено на глобальному рівні як концептуальну основу і ключовий вектор проєктів ООН, спрямованих на захист навколишнього середовища.

А. Лелеченко зауважує про актуальність значущості поглиблених досліджень у теоретико-методологічному аспекті трактування складної наукової категорії «сталий розвиток» як феномену глобалізаційних антропогенних процесів у біосоціальній системі. З точки зору публічного управління та ад-

міністрування, сталий розвиток – це процес якісних змін, що передбачає збалансування інтересів людини, суспільства і держави в поточному і майбутньому періодах на засадах досягнення в динаміці економічної ефективності, фінансової стійкості, економічного зростання та розвитку екологічної і соціальної підсистеми суспільства та, як наслідок, макросистем вищого рівня, з урахуванням раціональних обмежень, що накладаються національною безпекою, і впливу чинників зовнішнього середовища [4].

Багато дослідників, розкриваючи сутнісні характеристики і складові цього феномену, підкреслюють неоднозначність сучасних трактувань як категорій сталий (сталість, стійкість, стабільність, рівновага), так і розвиток (зміна, рух, динаміка, зростання, покращення, еволюція тощо). На думку А. Глинської, що поняття “сталый розвиток” передбачає вищий якісний рівень, ніж “розвиток” та характеризує систему, яка знаходиться у динамічному русі, показники і характеристики якої, як обов’язкова умова, повинні набувати якісного покращення, зростати та знаходитися в позитивній динаміці в довгостроковій перспективі [5]. На противагу цьому, А. Назаретян і Л. Мельник вважають стійкий розвиток утопією (принаймні на глобальному рівні), а поняття “стійкість” та “сталый розвиток” не варто ототожнювати. [6, с. 412]

У доктринальних джерелах категорія “сталый розвиток” є предметом активних дискусій, висловлюються сумніви щодо однозначності перекладу терміну “sustainable development”, обґрунтування ознак, складових та інші особливості [7]. Водночас, у переважній більшості праць у цьому контексті погоджуються з тріадою основних складових концепції сталого розвитку, а саме: 1) економічної, 2) соціальної, 3) екологічної. У науковій літературі зустрічаємо відмінні погляди щодо їх значення і пріоритетності. Проте у будь-якому випадку вони орієнтовані на покращення життєдіяльності людини, організацій, підтримку поступового стійкого росту ринків за умов зниження витрат, скорочення шкідливого впливу і не нанесення шкоди навколишньому середовищу, включаючи і людство як частину

природи оптимального використання обмежених ресурсів, збереження стабільності соціальних і культурних, економічних, екологічних та інших систем [8].

Звернемо увагу на триєдину концепцію сталого розвитку, парадигма якого містить вимоги до захисту довкілля, соціальної справедливості, відсутності расової та національної дискримінації і спрямована на підвищення рівня життя населення. Так, в Україні термін «сталый розвиток» часто вживають для означення лише неухильного зростання економічних показників країни, її регіонів, міст, сіл і окремих галузей економіки. Така позиція видається, на наш погляд, вкрай обмеженою і такою, що не цілком відповідає реаліям сьогодення, світовим тенденціям.

Задля належної реалізації Цілей сталого розвитку ООН на національному рівні було прийнято Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» №722/2019 [9-10]. З огляду на предмет нашої роботи варто звернути увагу на цілі 3 Міцне здоров’я і благополуччя, 7 Доступна та чиста енергія, 8 Гідна праця та економічне зростання, 11 Сталий розвиток міст і спільнот, 12 Відповідальне споживання та виробництво, 17 Партнерство заради стійкого розвитку, а також інші. Видається, що фактично всі викладені цілі охоплюють усесторонній розвиток і належне життєзабезпечення людини, спільнот, світове співтовариство. Вони є взаємопов’язаними і потребують комплексного вирішення першочергових і перспективних невідкладних питань на всіх рівнях. Національні завдання, індикатори для моніторингу виконання завдань та цільові орієнтири для досягнення до 2030 року відображено в Національній доповіді “Цілі сталого розвитку: Україна”. Важливо, щоб створена національна система завдань і показників Цілей сталого розвитку забезпечувала надійну та ефективну основу для подальшого комплексного моніторингу країни. Загалом, 17 цілей та 86 національних завдань інкорпоровані в сотнях нормативно-правових актів Уряду, на реалізацію цілей і завдань спрямовано тисячі завдань і заходів, закріплених у цих актах.

У свою чергу, Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ) як міжнародна міжурядова організація науково-технічного спрямування, створена ще 1957 р., а до її актуальних основних напрямків діяльності належить ядерна енергетика, паливний цикл і ядерна наука, ядерна безпека, створення потенціалу і збереження знань для стійкого (сталого) енергетичного розвитку, сприяння розвитку різних галузей ядерної науки тощо [11].

Із середини минулого століття одним із пріоритетних напрямів стала енергетична співпраця як у рамках Європейського Співтовариства вугілля і сталі з метою формування спільної енергетичної політики між країнами-учасницями, так і в рамках інших об'єднань. Важливу роль відіграє Енергетична хартія, Договір до Енергетичної хартії 1994 р., а з 1999 р. після набуття чинності Амстердамського договору, енергетична політика розглядається як фактор сталого розвитку Співтовариства. У результаті відбувалась лібералізація ринку енергетики, створення внутрішнього європейського ринку електроенергії та газу. У цей час було прийнято значну кількість правових актів, спрямованих на зниження національних бар'єрів, створення Енергетичного союзу в 2015 р. з метою забезпечити безпеку енергопостачання, знизити викиди парникових газів та зробити європейський енергетичний ринок більш конкурентоспроможним й інноваційним, розвивати відновлювані джерела енергії, підвищити енергоефективність тощо. Згодом Стратегія ЄС 2020 р. була прийнята задля зменшення викидів парникових газів, збільшення використання відновлюваної енергії і були запроваджені нові закони та регулятивні заходи, які мали на меті зменшити споживання енергії та забезпечити стійке енергетичне майбутнє.

У Повідомленнях Європейської комісії «Енергетика 2020. Стратегія для конкурентоспроможної, сталої і безпечної енергетики» та «Пріоритети енергетичної інфраструктури до 2020 р. і після» визначено пріоритетні напрями розвитку енергетики (підвищення енергоефективності; забезпечення свободи руху енергії; захист інтересів споживачів енергоресурсів; технологічний

розвиток енергетики («розумні мережі», «розумне місто» і т.д.); посилення зовнішнього напрямку енергетичного ринку ЄС). Загалом поєднання таких пріоритетів, як конкурентоспроможність, сталий характер і безпека – сформувало концепцію сучасної енергетичної політики ЄС та визначило вектори її удосконалення [12].

Сучасна енергетична стратегія ЄС спрямована на розвиток безпечної, конкурентної та сталої енергії, тому її цілями визначено: - безпечне постачання; - створення конкурентного середовища для усіх постачальників енергоресурсів, що гарантує доступність цін для домогосподарств, бізнесу, промислових виробників; - забезпечення сталого споживання енергоресурсів у поєднанні зі зниженням обсягів викидів парникових газів, забруднюючих речовин та зменшенням використання викопних ресурсів. Численні директиви у даній сфері, інші правові акти й інституційний механізм сприяють їх досягненню. Йдеться, зокрема, про Директиви 2003/96/ЄС про оподаткування енергії, 2018/2001 про відновлювані джерела енергії, 2012/27/ЄС про енергоефективність, 2004/67/ЄС, 2009/73/ЄС, 2019/944/ЄС, Зелена Книга Єврокомісії «Європейська стратегія щодо сталої, конкурентної та безпечної енергії», політику Європейської зеленої угоди (EGD), Регуляторний пакет для енергетики Clean Energy for All Europeans 2019 р., Energy Digitization Action Plan 2021 р. та ін. [13].

У свою чергу, керівні та спеціальні органи ЄС покликані забезпечувати сталий енергетичний розвиток, особливо це Європейська комісія, Європейський парламент, Рада ЄС, Агентство з питань співпраці енергетики (ACER), Європейська енергетична агенція (European Energy Agency, EEA), Європейський регуляторний орган з енергетики (Agency for the Cooperation of Energy Regulators, ACER), Комітет з регулювання газу (Gas Regulatory Committee, GRC), Комітет з регулювання електроенергії (Electricity Regulatory Committee, ERC).

Аналіз положень Конституції України демонструє незмінність стратегічного курсу держави – набуття членства України в Європейському Союзі та Організації Пів-

нічноатлантичного договору. А враховуючи активізацію співробітництва України з Євросоюзом з підписанням і набранням чинності Угоди про асоціацію України та ЄС, набуттям статусу кандидата у члени ЄС, не можемо оминати увагою сферу енергетики і стан імплементації зобов'язань у цій сфері. Видається важливим прийняття низки національних нормативно-правових актів, а саме Законів України «Про ринок природного газу» 2015 р., «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики і комунальних послуг» 2016 р., «Про ринок електричної енергії» 2017 р., Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» 2017 р., Плану заходів з реалізації I етапу Енергетичної стратегії України 2020 р., Стратегії енергетичної безпеки України 2021 р., Державної економічної програми поводження з відпрацьованим ядерним паливом вітчизняних атомних електростанцій на період до 2025 року, Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року, приєднання України до енергосистеми континентальної Європи (ENTSO-E) 2022 р. тощо.

Як бачимо, крім законів, прийнято багато підзаконних нормативно-правових актів України загального і спеціального, програмного і стратегічного характеру. На розгляді у парламенті перебувають ще чимало законодавчих ініціатив, що стосуються засад державної політики у сфері енергетичної безпеки України, про забезпечення енергетичної безпеки та гнучкості енергосистеми, щодо енергетичної безпеки, балансування енергосистеми та системи накопичення енергії та ін. Багато міжнародних проєктів і програм, неурядових організацій долучились до реалізації вищезгаданих цілей сталого розвитку. Наприклад, цікавими, на наше переконання, є Плани дій для сталого енергетичного розвитку міст в рамках Проєкту USAID «Муніципальна енергетична реформа в Україні», розроблені Плани дій сталого енергетичного розвитку, Плани дій сталого енергетичного розвитку та клімату (SECAP) до 2030 року.

Поступово проявляють наукову зацікавленість сучасні дослідники до цієї проблематики, з урахуванням сучасних і перспективних викликів і загроз.

Тут слід виокремити напрацювання, у тому числі дисертації, монографії тощо. Наприклад, роботи С. Білоцького «Міжнародно-правове регулювання у сфері екологічно орієнтованої енергетики» (2015), В. Новицького «Міжнародно-правовий вимір концепції сталого розвитку» (2015), М. Чіпко на тему «Міжнародно-правове регулювання співробітництва держав у сфері використання відновлюваної енергетики» (2017), В. Лір «Формування енергетичної політики України відповідно до глобальної парадигми сталого розвитку» (2018), Б. Остудімова «Енергетична дипломатія як перспективний напрям забезпечення енергетичної безпеки», «Забезпечення енергетичної незалежності держави і конституційних прав людини» (2022), Ю. Харазішвілі «Системна безпека сталого розвитку: інструментарій оцінки, резерви та стратегічні сценарії реалізації» (2019), О. Музи «Організаційно-правові засади забезпечення енергетичної безпеки України в умовах воєнного стану» (2023) та ін.

Тобто не лише вчені-економісти, представники науки державного управління, а й правники, юристи-міжнародники зосереджують свою увагу на невідкладних питаннях у цьому напрямі.

Погоджуємось з Б. Остудімовим, що події останніх років, зокрема, енергетичні кризи і збройна агресія проти України, що призвела до руйнування об'єктів енергетичної інфраструктури, порушення та обмеження численних прав і свобод людини актуалізують увагу учених і законодавців, інших суб'єктів права законодавчої ініціативи на забезпеченні ефективних механізмів реалізації права на доступ до енергетичних послуг, права на енергетичну безпеку, поряд сучасними конституційними правами і свободами людини (зокрема, право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло та ін.). Хоча власне енергетична незалежність держави, сталий розвиток є необхідними умовами для реалізації пере-

важної більшості прав і свобод людини, обґрунтованим видається підхід до виокремлення у контексті конституційного права на достатній життєвий рівень (стандарт) права на доступ до енергетичних послуг, права на енергетичну безпеку в якості прав людини, відповідних обов'язків, зокрема, ефективного споживання енергоресурсів та ін. [15].

Як стверджує О. Муза, енергетична безпека як об'єкт державної політики в умовах збройної агресії проти України потребує безперервного та належно скоординованого державно-управлінського впливу з метою забезпечення енергетичної незалежності України, стабільної роботи об'єктів енергетичної інфраструктури. На його думку, оскільки наразі немає повноцінної можливості реалізовувати стратегічні цілі та плани з розвитку вітчизняної енергетики, саме тому енергетична безпека як складова національної безпеки та енергетична інфраструктура зокрема потребують постійного правового моніторингу потреб законодавчого регулювання, не менш важливим є забезпечення з боку уряду України, центральних органів виконавчої влади належної координації з виконання завдань і функцій держави в цій сфері. [16].

На сьогодні Національною радою з відновлення України від наслідків війни підготовлено проєкт Плану відновлення України, і відповідні матеріали робочої групи «Енергетична безпека» передбачають головну мету відбудови – стійка, сучасна та інвестиційно-приваблива енергетична галузь, яка забезпечує українських споживачів чистою, доступною і надійною енергією, покладається на відповідальний розвиток внутрішніх енергоресурсів, а також підтримує ЄС у досягненні його стратегічної автономності. Запропоновані заходи відновлення викладені у Плані для трьох часових періодів (терміновий, середньостроковий та довгостроковий) та згруповані за наступними п'ятьма цілями:

1. Євроінтеграція і забезпечення ефективної роботи енергетичних ринків.

2. Енергобезпека – диверсифікація джерел постачання енергоресурсів, створення резервів, кібербезпека

3. Декарбонізація, оптимізація енергоміксу і розвиток низьковуглецевої генерації

4. Модернізація і розвиток інфраструктури для транспортування, розподілу, передачі і зберігання енергії

5. Підвищення енергоефективності і управління попитом.

Головна тенденція для відновлення України в енергетиці – швидка електрифікація економіки завдяки енергетичному переходу, а також значне підвищення енергоефективності [17].

Висновки

Отже, Україна, як і інші цивілізовані держави сучасного світу, члени ООН, приєдналася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку. Всеосяжний процес реалізації Цілей сталого розвитку, адаптації кожної глобальної цілі з урахуванням специфіки національного розвитку, поряд з міжгалузевими і міждисциплінарними дослідженнями у цьому напрямі демонструють доцільність широкого трактування, розширення складових феномену «сталий розвиток». Не заперечуючи той факт, що його основою є економічні та екологічні інтереси суспільства, а порушення рівноваги між ними впливає на погіршення якості життя, водночас реалії сьогодення підтверджують доцільність виокремлення поряд з економічним, соціальним, екологічним елементами концепції сталого розвитку, також інформаційної, енергетичної та ін. Це підтверджують сучасні доктринальні джерела, експертні, аналітичні матеріали, практика діяльності міжнародних організацій у контексті впровадження феномену «сталий енергетичний розвиток». Останній уже став об'єктом правового регулювання на різних рівнях: міжнародному або універсальному, регіональному, наднаціональному і, звісно, на національному. Також на їх основі створені й функціонують відповідні інституційні механізми реалізації тощо.

Безумовно, він потребує належного подальшого вивчення, з огляду на багатомірність і важливе значення для задоволення потреб сучасного суспільства, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. У кон-

тексті набуття Україною статусу кандидата у члени ЄС, а також відновлення від наслідків війни підкреслено потребу підкреслено удосконалення правового регулювання гарантій енергетичної безпеки, підвищення енергоефективності модернізації і розвитку інфраструктури, забезпечення прав і свобод людини у даній сфері.

Література

1. Сталий розвиток. URL: <https://www.ecolabel.org.ua/stalij-rozvitok>
2. Брундланд Г. Наше спільне майбутнє: Міжнародна комісія з навколишнього середовища і розвитку Окс., 1987. 125 с.
3. UN Commission on Sustainable Development (CSD). URL: https://www.un.org/esa/dsd/csd/csd_aboutcsd.shtml
4. Лелеченко А.П. Феномен поняття “сталий розвиток” *Державне управління: удосконалення та розвиток* 2017. № 12.
5. Мельник Л. Г. Поняття про сталий розвиток Основи стійкого розвитку. Суми: Універ. книга, 2007. С. 411– 442.
6. Глинська А.Є. Організаційно-економічний механізм забезпечення сталого розвитку підприємств легкої промисловості : автореф. дис. ... к.е.н. : 08.00.04. Київ, 2008. 21 с.
7. Непийвода В.П. Проблема відтворення англomовних термінів “sustainable development” та “sustainability” в українській правничій мові *Екологічний вісник*. 2008.- № 3. С. 24–26.
8. Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» №722/2019 від 30.09.2019 р. [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text)
9. Сталий розвиток. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B9_%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%BA
10. 17GoalstoTransformOurWorld. URL: <http://www.un.org/sustainabledevelopment/>.
11. Міжнародне агентство з атомної енергії. URL: <https://vienna.mfa.gov.ua/ustanovi-oon-u-vidni/2716-iaea>
12. EU Energy Policies towards the 21st Century. URL: <http://www.pikle.co.uk/eci/Energypolicies.Contents.pdf>; Energy Roadmap 2050. European Comission. URL: http://ec.europa.eu/energy/energy2020/roadmap/index_en.h
13. Енергетичне законодавство ЄС. URL: <https://www.nerc.gov.ua/pronkrekp/mizhnarodne-spivrobotnictvo/mizhnarodni-dokumenti/energetichnezakonodavstvo-yes>
14. Лір В.Е. Формування енергетичної політики України відповідно до глобальної парадигми сталого розвитку. *Вісник Микол. нац. універ. імені В.О. Сухомлинського. Серія: економіка та управління національним господарством*. 2018. Вип.21. С. 172-178.
15. Остудімов Б. А. Забезпечення енергетичної незалежності держави і конституційних прав людини (проблеми методології дослідження) *Філософські та методологічні проблеми права*. 2022. №2. С. 70-79. DOI: <https://doi.org/10.33270/02222402.70>
16. Муза О. Організаційно-правові заходи забезпечення енергетичної безпеки України в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Дніпроп. державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 1. С. 60-66. DOI: [10.31733/2078-3566-2023-1-60-66](https://doi.org/10.31733/2078-3566-2023-1-60-66)
17. Національна рада з відновлення України від наслідків війни Проект Плану відновлення України Матеріали робочої групи «Енергетична безпека». URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/energy-security.pdf>
18. Стратегія енергетичної безпеки ЄС як відповідь на сучасні гібридні загрози: висновки для України. Аналітична записка. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-02/energ_bezp-988e2.pdf
19. Kortukova T., Kaminska N., Dei M., Blahodarnyi A.. COVID-19: Regulation of Migration Processes in The European Legal Area. *Cuestiones Politicas*. 2020. Vol. 38. 321-332 <https://produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/34328>
20. The official website of the World Energy Council. URL: https://www.worldenergy.org/document/ethiopia_june_30_v_gbeddy_security.pdf

Kaminska Nataliia – Doctor of Law, Professor, State Tax University, <https://orcid.org/0000-0002-7239-8893>

Volodymyr Demidenko – Ph.D in Law, Professor of the Department of Constitutional Law and Human Rights of the National Academy of Internal Affairs, <https://orcid.org/0000-0001-6771-0080>

**SUSTAINABLE ENERGY
DEVELOPMENT: INTERNATIONAL,
CONSTITUTIONAL-LEGAL AND
DOCTRINE PRINCIPLES**

The article reveals the essence of the categories «sustainable development», «sustainable energy development», constituent elements and principles of provision. Despite the debatable nature of the fundamental category - sustainable development, ambiguous translation options, key features and other features, the majority of foreign and Ukrainian scientists agree with the triad of the main components of the concept of sustainable development (economic, social, environmental). However, according to the author's approach, it is appropriate to single out such a component as energy, especially since sustainable energy development is regulated at different levels:

international or universal, regional, supranational, and, of course, at the national level, the corresponding institutional mechanisms of implementation, etc., function.

Attention is drawn to the existing doctrinal basis, expert, analytical materials, practice of international organizations in the direction of implementation of the phenomenon of «sustainable energy development». It certainly needs proper further study, given its multidimensionality and importance in meeting the needs of modern society without compromising the ability of future generations to meet their needs. In the context of Ukraine's acquisition of the status of a candidate for EU membership, as well as recovery from the consequences of the war, the need to improve the legal regulation of energy security guarantees, increase the energy efficiency of infrastructure modernization and development, and ensure human rights and freedoms in this area is emphasized.

Keywords: sustainable development, energy security, principles, international standards, international organizations, constitutional and legal regulation, doctrine